

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca ter stoji za vse leto 3 gold., a za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo, naročnino in oznanila pa Milic-eva tiskarna v Ljubljani.

Štev. 15.

V Ljubljani, 1. avgusta 1888. l.

XXVIII. leto.

Otroška individualnost.

Fr. Gabršek.

XV.

Vsak dan vidimo, kako se ljudje pripravljajo, da si pridobé ta ali ona sredstva za življenje, da postanejo sposobni za ta ali oni poklic. Pogrešamo pa one priprave, ki bi roditelje usposobila za vzgojo njih otrok. Iz tega razloga bi mogli misliti, da je ta naloga ali lahka, ali pa pridemo v življenji le redkokdaj do tega, da bi jo izpolnjevali. Toda ni prvo ni drugo ni istina. Vzgojna naloga je najtežavnejša in človeštvo jo mora najčešče izvrševati. Še težavnejša pa postane ta naloga, ako se oziramo na otroško individualnost, na osebna svojstva vzgojevalcev in na potrebno harmonijo med obema. Za takovo vzgojo je vsekako treba najskrbnejše priprave, treba je teorije in prakse, ker le potem bode ustrezala vzgoja pravi notranji potrebi vsega človeštva. Na takovo vzgojo se sicer pripravljajo dandanašnji vzgojevalci, manjka pa nam priprave za matere in sploh za roditelje. Odtod pride, da pride v šolo slabo ali napačno vzgojena mladina in da je treba učitelju dokaj truda, predno popravi zanemarjeno domačo vzgojo. Roditelji mislijo malokdaj na to, je li njih ravnanje pravo, ali ne, se li vjema z otroško osebnostjo in z vnanimi okolnostimi, v katerih živí otrok. Vsa njihova vzgoja je zavisna le od začasne pobude, od stanja, v katerem se nahajajo v trenutku, ko je treba otroka poučiti, kaznjevati ali nagraditi. Tako ravnanje ni izvor treznega premišljevanja, marveč posnemanje svojih bližnjikov, ali dedščina prošlih časov itd. Kar se tù in tam čuje o dobroti kake metode, takoj se prenese na lastno deco, in to brez premisleka, ugaja li takova metoda otroški individualnosti, ni li mogoče, da se je razvila iz uprav nasprotnih odnošajev, iz svojstev, o katerih pri dotičnem otroku niti govora ni. A še takih vzgojnih načinov je prav malo. Kakor pri nas stojé stvari, vzgaja se tja v jeden dan, ustreza se notranji istočasni strasti, dobri ali slabi volji, lastni ugodnosti in dobrobiti. Pri nas še toliko ne moremo reči, da bi posnemale matere nasvete drugih, ker imamo takih nasvetov prav malo, in še ti, kar jih je izšlo, niso postali svojina národa, niso dosegli svojega namena. Kaj pomaga, tožiti o slabi vzgoji in podajati dobra vodila, ko pa je še vsa naobrazba na slabih nogah, ko se večina národa še ni rešila nevednosti v najvažnejših rečeh. Pri nas bi mogla le šola kaj koristnega učiniti, ker tù se postopa po pravih načelih, a zbog prevelike množine otrok so uspehi tudi tù često nedostatni. Razmere mej priprostim ljudstvom pa so kaj žalostne. Kako čustvo n. pr. mora se vzbuditi v otroku, ki si je pritisnil prst med deske in katerega začne oče tepsti, namesto, da bi ga rešil

bolečin? Kako bode otrok ljubil očeta, ki ga pričakuje s palico, ko mu ga prenesó z izpahnenó roko? In takih slučajev je na tisoče in na tisoče!

Prav tako je tudi z umstveno vzgojo. Otroku se nalaga to in ono, ne da bi se premislilo, more li tudi isto izvršiti. Otrok naj nekaj pojmuje, česar se mu ni razložilo, izdelava naj pretežke, predolge naloge itd. V razmerah, kakeršne so na kmetih, otrok ne more šolskega pouka prav nadaljevati. Večkrat stanuje vsa družina v jedni sami sobi; vsi imajo samo jedno luč, samo jeden ogenj, pri rokodelcih motijo učence še pomočniki, ki delajo v jedni in isti sobi z otroci; tù vpijejo dojenči, tam se prepirajo bratje in sestre itd.; in zdaj naj učenec mirno izdeluje svoje naloge. Zato se tolikokrat pripeti, da prinesó slabo izdelane naloge v šolo, ali pa še celó brez njih pridejo. Marsikaka ostra kazen za slabe ali neizdelane spise bi odpadla, ko bi učitelj uvaževal razmere, v katerih mora pridni otrok živeti. Zato bi bilo priporočati, da bi se naj vzelo raje manj tvarine, nego pa, da se vaja prepušča neugodnim ali celó sovražnim razmeram v domači hiši.

V takovih razmerah se ni čuditi, da se navzame tudi otrok onega duha, ki vlada v družini. Z otrokom se ravna neprijazno. Znano pa je, da prijaznost rodí prijaznost, divjost pa divjost. Ako postopamo z otroci brez čustva, ostali bodo brez čustva; ako pa jim gremo prijazno na roko ter jim pomoremo, da izvedejo, kar se jim je naložilo, hvaležni nam bodo ter nas ljubili; vse njih vedénje bode kazalo prijazno lice, katero se vsakemu mili.

Knjiga Slovenska.

§. 35.

Staroslovenščina ima torej slovstvo svoje glagolsko in cirilsko. Nekateri spomeniki se nahajajo v obeh pravopisih; nekaj jih je le deloma, nekaj cirilskih le z nekterimi glagolskimi črkami.

Jezik staroslovenski je z grškim istega plemena. Prvi slovénski pisatelji so se vzgajali mej grškim narodom, imajoči pred seboj grške virnike, grške cerkvene in druge bukve, ter so po njih spisovali slovénške, in ker je slovénski jezik jako bogat v izrazih in oblikah, posnemali so v njem vso obilno razliko in lepoto grškega tako, da se nekatere stvari razumévati dajo le po grščini. Kar pa tiče besede čistoto in čvrstoto, opazuje se, da so spisi tem lepši in krepkejši, čim prvotnejši ali starejši so. „Ko sem bral legende in prestave cerkvenih očakov v slovénkem jeziku, strmél sem nad bogastvom, krasoto in krepkostjo njegovo v glasu in izrazih“, pravi učeni Schlözer (Vid. Nestor 1805. Jezičnik XI str. 117).

Iz tega obzira se spoméniki staroslovénski ločijo, kakor piše Vostokov, v tri dobe ali razrede: stari razred od IX. do XIII. veka; srednji od XIII. do XVI.; novi razred od XVI. dalje, posebno po tako imenovani popravi, vzlasti na Rusovskem. — Le samo v prvem razredu se nahaja prava in čista staroslovenščina, v drugem je že bolj in v tretjem najbolj popačena. — Glagoliško pismenstvo ima pa le dve dobi, staro in novo, ki se ločite po svojnosti pismen in jezika. Druga doba se prične s XIV. stoljem (XI. Jezič. 118).

Prvak v staroslovenščini — Miklošič — je vse razne glagoliške spomenike naštel in opisal l. 1860 v „Ersch in Gruber's Encyklop.“, slovénke in hrvaške glagolice, pisane in tiskane, cerkvene in svetovne vsebine itd. — V knjigi „Zum Glagolita Clozianus 1860“ pa pravi, da hoče tudi v prihodnje slovénke spomenike ločiti v tele štiri razrede: 1.

Slovénske, in sicer a) Slovénske κατ' ἐξοχήν, in b) Bolgarske; 2. Srbske; 3. Hrvaške; 4. Ruske.

O tem so pisali na pr. Rački, Jagić, Ljubić itd. Tem so spomeniki staroslovénski, bodisi glagolski bodisi cirilski: 1. Panonsko-slovenski in Bolgarsko-slovénski; 2. Hrvaško-slovenski in Srbsko-slovenski; 3. Rusko-slovenski, in to starejši in novejši. — Sreznjevskij staroslovenske spomenike razreduje najprej v a) Panonsko-moravske in v b) Tračko-macedonske (Rad VIII.). — Razreda hrvatskega zavejo se tudi hrvatulje, razreda srbskega in ruskega pa serbulje, rusulje.

V „Altslov. Formenlehre in Paradig. I. 1874“ pa kaže Miklošič tole razredbo: Staroslovenski spoméniki so A) Panonski in B) Nepanonski. — Panonski so I. Glagoliški in II. Cirilski. — Nepanonski so I. Bolgarsko-, II. Srbsko-, III. Hrvaško- in IV. Rusko-slovénski. Nekterim so posebej še V. Česko-slovénski. „Von den pannonischen denkmälern ist bei dem studium des altslovenischen auszugehen. Diese texte sind der prüfstein für das pannonische d. i. das wahre altslovenisch . . . Ein corpus linguae pannonico- (palaeo-) slovenicae wäre eine einer akademie würdige aufgabe (S. XVIII).“

§. 36.

Spoméniki staroslovenski so A) Panonski, kateri se ločijo po pravopisu (alphabetu) v glagoliške in cirilske, in razloček ta kaže ne le pisavo, ampak tudi starost, ker nekteri glagoliški so najstarejši spomeniki jezika slovénkega.

I. Glagoliški spoméniki so na pr.: 1 Zographskoe Evangelie (Tetraevangelium Zographense, codex olim Zographensis nunc Petropolitanus, na svetlo dal Jagić). 2. Sbornikü Klocovü (Glagolita Clozianus, Kopitar i Miklošič). 3. Mariinskoe Četveroevangelie (Tetraevangelium Marianum, Jagić). 4. Izbornoe Evangelje Assemanovo ili Vatikansko (Evangelistarium Assemanianum sive Vaticanum, Rački, Črtnič). 5. Ohridsko (Evangelium Ochridense, Grigorovič, Sreznjevskij). 6. Makedonskij listokü (Fragmentum Ephraemi Syri, Sreznjevskij). 7. Liturgija Sinajska (Molitvenikü ili Trébnikü Sinajskij, Euchologium et Psalterium Sinaiticum, Glagolski spomenik manastira Sinai brda, Geitler). — Cf. Abece-narium Bulgaricum; Fragmentum — Sreznjevskij; Fragmentum — C. de Tischendorf; Palimpsestum Bojanense. Vid. Chrestomathia J. Berčić etc.

II. Cirilski spoméniki so na pr.: 1 Savina Kniga (Evangeliorum liber presbyteri Sabbae, Sreznjevskij, Leskien, Jagić). 2. Supraslskij Sbornikü (Codex Suprasliensis, Miklošič). 3. Poučenija Kyrilla Ierusalimskago (Catecheses Cyrilli Hierosolymitani, Fragmentum Chilandariense, Grigorovič, Sreznjevskij). 4. Otryvokü evangeljskihü čtenij Undoliskago (Evangeliorum libri fragmentum Mosquense, Sreznjevskij). 5. Otryvokü psaltyri Sluckoj (Psalmorum fragmentum Slucense). 6. Evangelie Novgorodskoe (Fragmentum). 7. Makedonskij listokü (Fragmentum prologi Joannis Exarchae Bulgar.). — Cf. Otryvokü evangeljskihü čtenij Kiprijanova (Evangeliorum libri fragmentum Petropolitanum) etc.

B) Nepanonski spoméniki se ločijo po narodih, kateri so staroslovenščino sprejeli v cerkveni jezik, v štiri razrede, in ti se zavejo: Bolgarski, Srbski, Hrvaški in Ruski. Jezik v vseh teh spomenikih je staroslovenski, a mnogotero spremenjen po živem ljudskem govoru. Spoméniki so torej:

I. Bolgarsko-slovenski. In ti so na pr.: 1. Psalterium Bolognese, pisan v Ohridi. 2. Apostol Slépčenskij, nekaj v Belgradu, nekaj v Odesi. 3. Evangelje Trnovsko, nekda last Mihanovičeva, sedaj Jugoslav. Akademije. 4. Paterik Mihanovičev, sedaj last-nina Miklošičeva. 5. Apostolus Strumicensis, imel v posesti Šafařík. 6. Nomokanon ali Kormčaja kniga, nekda last V. Štef. Karadžića, sedaj v Berlinu. — Teh spomenikov je mnogo. Cf. Palimpsestum Barberini. — Veliko spomenikov izvoda „Bolgarsko-sloven-

skega“ je priobčil Sreznjevskij v knjigi: „Drevnie slavjanskije pamjatniki jusavago pisima. Sanktpeterburgu 1868“.

II. Srbsko-slovenski so na pr.: Evangelie Athonsko, a monacho Simeone, iz XII. stoletja, Jagić. 2. Krmčaja t. j. Nomokanon, pisana v Ilovici, sedaj lastnina Jugoslav. Akademije. 3. Apostolus Šišatovacensis, po Dobrovskem apostolus Damiani, na svetlo dal Miklošič. 4. Evangelium Šišatovacense l. 1324 iz vira bolgarskega. 5. Psalter Branka Mladenovića. l. 1346 (cf. Starine IV, 29). 6. Evangelium, iz XV. veka, v Ljubljani, Kopitar. 7. Novi testament in psalter Bolonjskij, spisal Hvali (cf. Daničić Starine III). 8. Evangjelje Nikoljsko, sp. Hvali, priobčil Daničić. 9. Sbornikü poučeniya XIII. v. (Homiliarium) Mihanovičev, sedaj last Akad. v Zagrebu. — Spomenik 7. in 8. sta morebiti iz glagoliškega vira hrvaškega. Nahaja se teh spomenikov dokaj; mnogo jih je priobčil Daničić, Kukuljević itd. Najobširnejši Cvetnik spomenikov izvoda srbsko-slovenskega je izdal St. Novaković. Cf. Jagić „Priměri“; Vuk St. K. „Primjeri srpsko-slavenskoga jezika l. 1857“. Miklosich „Monumenta Serbica spectantia historiam Serbiae, Bosnae, Ragusii 1858“. —

III. Hrvaško-slovenski so na pr. nekteri v Šafaříkovih „Pamatky hlaholského pisemnictví“; v Jagićevih „Priměri jezika hervatsko-slověnskoga“, kjer so vzgledi iz književnosti cerkvene in svétske, iz sv. pisma, listine glagolske in cirilske, zakoni, pripověsti, lětopisi i drugi predmeti itd. V Berčičevi „Chrestomathia“ so glagoliški spomeniki izvoda hrvatsko-slovenskega po vseh stoletjih od IX. do XIX. (Textus biblici, vitae sanctorum, sermones, hymni, antiphonae etc.). Cf. Rad. jugoslav. Akademije, Jagić, Kukuljević (Monumenta hist. Slavor. merid. 1863), Arkiv, Književnik itd.

IV. Rusko-slovenski so na pr.: 1. Evangelie Ostromirovo v Novgorodu, Vostokov-Hanka. 2. Homilije Gregorja Naz., iz XI. veka (cf. Izvěstija imp. akad. nauk). 3. Evangelie Turovsko (Evangeliorum libri fragmentum Taurinum), iz XI. stoletja. 4. Antiochi pandectes (cf. Izvěstija). 5. Evgenievski listki tolkovoj psaltyri (Psalmorum fragmenta Eugeniana). 6. Sbornikü Svjatoslava l. 1073 (Codex Sviatoslai). 7. Moskovsko-Uspenskij Sbornikü, XII. veka (Codex Moscuensis ecclesiae B. M. V. assumptionis). — Cf. Chronica Nestoris 1860. Vita s. Methodii russo-slovenice 1870, Miklosich. — Poslěsloviye evangelia Ostromirova, Mstislava, Jurjeva, Simeonova; obeh Izbornikov. Napisi. Listine itd. — Spomenikov izvoda rusko-slovenskega je v dobi novejši priobčenih jako veliko. Vid. J. Sreznjevskij: Drevnie pamjatniki russkago pisima i jazyka l. 1863 itd. (Altslov. Form. in Paradigm. 1874).

V. Česko-slovenski so na pr.: 1. Pražské zlomky hlaholské — Glagolitische Fragmente. Prag. 1857. Šafařík. — „Die Prager glagolitischen fragmente zeigen uns ein nach den lautgesetzen des Čechischen modificirtes pannonisches Slovenisch“ pravi Miklošič 1875. 2. Zlomky kyjevské (rimsko-katoliškega misala, priobčeni v Kijevu, doneseni iz Jeruzalema). Vydal J. Kolař v Čas. Čes. Mus. 1878 (cf. Grammatika jazyka starobulharského (staroslovenského). Sepsal Popelka — Vymazal. 1885). Vid. Památky hlaholského pisemnictví. 1853. Šafařík etc.

Nekaj teh in drugih spomenikov je oznanjenih že v Dobrovskega „Institutiones (Praefatio III—LXIV)“; v Miklošiča „Vergleichende Grammatik der Slav. Spr.“ in zlasti v „Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum“ (Compendia; Th. Buslaev: Istoričeskaja chrestomatija cerkovno-slavjanskago i drevne-russkago jazykov. Moskva. 1861. Izvěstija imperatorskoj akademii nauk. Sanktpeterburg. Opisanie slavjanskich rukopisej moskovskoj sinodalnoj biblioteki; Gorskij, Novostrujev) etc.

O poočitovanji pri računstvu.

(Dalje.)

Uporaba metričnega računila za poočitovanje števila v tem prostoru.

Števila do 20 po mojem tudi ne potrebujejo večjega prostora, kakor onega, ki jim je na polici pod koleščeki s povprečnimi progami odkazan t. j. 30 cm. Kedor pa hoče koleškeke bolj narazen nastavljeni, da bi bili po njegovih mislih koleščki bolj ugledni, temu je 50 cm na razpolaganje, celó 70 cm, ako si še drugi del pokrova odpré.

V prvi desetični prostor nastavim 10 koleščekov tako blizu jeden zraven drugega, da so mej njimi le temne šprane videti. — Veče razdalje mej njimi ni potreba, kajti nobeden ne razvidi 10 koleščekov, ali tudi na ruskem stroji 10 krogelj, vsak le vé, da ima 10 računikov pred očmi, in če so ti tudi še bolj narazen. Ako nam je pa le vedeti treba, da ima skupina 10 računikov, potem pa na mojem aparatu znaki na vsakem 10 računiku in znatni prostori mej posameznimi deseticami popolnoma zadostujejo, in moja desetica je celó še bolj pregledna, kakor ona na ruskem stroji, ker je krajša. — V drugi desetični prostor pa pomaknem 1, ali 2, ali 3 koleškeke i. t. d. za števila 11, 12, 13 i. t. d.

Kako je poočitovati števila čez 20, se iz povedanega lahko posname. Za število 43 n. p. potrebujem 5 desetičnih prostorov, v prvih 4 nastavim 4 desetice, v petem pa 3 jedinice.

Od začetka je vender treba, da se pri nastavljanji 4 desetice ločijo od 40; v prvem slučaju se koleščeki vsake desetice dotikajo, v drugem pa imajo šprane med seboj. Ako n. pr. poočitujemo, da so 4 des. 3 jed. = 43, nastavimo 4 desetične cilindre torej po 10 koleščekov v dotiki, in 3 koleškeke s špranami mej seboj, potem pa posamezne desetice toliko pretipljemo, da jih iz dotike spravimo, kar se prav lahko zgodi, ko se tega navadimo. Pozneje, ko so otroci razloček mej desetico in 10 užé duševno spoznali, more se tako različno nastavljanje tudi v nemar puščati.

Poočitovanje operacij.

Seštevanje.

Kako zdaj učé v šoli seštevati? Vzamejo številno podobo za 8 n. pr., razdelé jo na 5 in 3 s črto, in na tej učé otroke, da je 5 in 3 enako 8. Noben človek po svoji pameti tako sešteval ni in sešteval ne bode, ker takega seštevanja naš duh ne pozná. Kadar pozabi znesek, šteje od 5 za 3 naprej. Tako pa moramo v šoli poučevati v seštevanji, če hočemo, da zadostujemo duševnim zahtevam. Ako smo potem otroka privredli s pomočjo telesnih poočitoval do spoznanja, kako mu je seštevati dve osnovni števili, potem smo ga pa tudi sposobili, da zna samostojno kakoršnikoli osnovni števili seštevati. Kajti on vé, da mu je le v številni vrsti dalje postopati, da jo je le podaljšati v isti meri. Na ta način mu je celó mogoče seštevati večja števila kakor n. pr. 30 in 20, ali 32 in 20 i. t. d., samo, da mu je težavno v duhu obdržati, koliko je užé prištel. Zato poskuša štenje priprosteje, vzorneje narediti. Dejali smo užé, da za 1, za 2, za 3 lahko v duhu naprej šteje brez telesnih pripomočkov, za 4, 5, 6 i. t. d. mora se pa opirati na telesne pripomočke n. pr. na prste, da vé, kedaj ima štenje prenehati. In takih telesnih pripomočkov poslužuje se toliko časa, dokler si ne zapomni zneskov za seštevanje dveh osnovnih števil n. pr. zneska 9 za 5 in 4, zneska 18 za 9 in 9 i. t. d. Na te zneske se pa zopet opira, kadar seštevá 30 in 20 n. pr.: On si misli 30 in 20 je toliko, kakor 3 des. in 2 des. t. j. 5 des. ali 50. In zopet na

seštevanje čistih desetih se opira, kadar mu je izračunati n. pr. 32 in 20. On vidi v duhu, da je 32 30 in 2, ter šteje 30 in 20 je 50 in 2 je 52. S povedanim je bistvo seštevanja zadosti označeno, da moremo razvideti, kako nam je seštevanje poočitovati.

Na aparatu moramo najpred nastaviti števili pripravljeni za seštevanje. Torej n. pr. za 8 in 3 nastavimo na metričnem računu število 8 od začetka prvega desetiškega prostora, število 3 pa tako, da sta 2 kolesčka na koncu prvega in 1 kol. od začetka drugega desetiškega prostora. K 8 kolesčki prištevamo 3, ako premikamo kolesčke zaporedoma k prvemu številu, tretjega se nam je pri štenji treba le dotakniti, da ostane podoba za število 11. Na ruskem stroji pa moramo prav za prav nastaviti 8 in 2 in 1 in 11. računik zneska ni več v isti vrsti zraven prvih, ampak spodaj pod njimi, kakor si števil nikoli ne predstavljamo.

Ruski stroj in vsi drugi sorodni aparati torej v tem slučaju ne prevajajo na notranji vzor; motijo ga celó.

Kaj pa nam je poočitovati za seštevanje čistih desetih, n. pr. za 30 in 20? Nič drugega, kakor da namesto 30 in 20 moremo tudi reči 3 des. in 2 des., kar je na metričnem računu pokazati mogoče, na ruskem stroji pa ne, ker tū iz 30 in 20 ne moreš nič drugega narediti, k večemu, da kažeš na 3 vrste in 2 vrsti, kar je pa jako neprozorno. Sploh se more ves duševni proces na metričnem računu razkazati, na ruskem stroji nikdar ne. Enake opómne veljajo za seštevanje mešanih števil in čistih desetih n. pr. 32 in 20 in za seštevanje mešanih števil sploh, kar pa otrok užé navadno čisto duševno izvrševati more, ako se je prejšnje prav poučevalo in naučilo.

Kako se pa potem more trditi, da se seštevanje na ruskem stroji ravno tako dobro poočuje, kakor na metričnem računu?

Odštevanje.

O odštevanji mi še govoriti ni treba, ker vse, kar sem o seštevanji izrekel, tudi za ono veljá, samo da pri odštevanji štejemo nazaj in ne naprej. Tudi o tem mi ni treba obširneje govoriti, da se odštevanje na seštevanje opirati more, da je torej z ozirom na to duhu neko prosto gibanje odločeno, česar se pri pouku nikakor prezirati ne sme.

Množenje.

Kaj pa je množenje? Okrajšano seštevanje. Če otrok seštevati zna, zna tudi zneske za množenje iskati; navaditi se mora le na krajši izraz in zapomniti si one zneske, torej zapomniti si tako zvani „jedenkratjeden“. Iz rečenega sledí, da za množenje prav za nobenega telesnega poočitovanja ni treba; izvrševati se more vse v duhu, posebno pa, kadar nam je iskati 2kratno ali 3kratno kakega števila. Vender je pa telesno poočitovanje množenja jako koristno. Bistvo množenja otroci hitreje razvidijo, vzorneje se pripravljajo na uporabno množenje in na merjenje in delitev. Zato naj se le poočuje, vender pa tako, kakor je duhu primerno. Vsa števila n. pr. za 4 in 4 in 4 nastavimo v eni vrsti, vsako 4 v isti podobi, kar je na metričnem računu mogoče, na ruskem stroji ne, ter jih zaporedoma seštevamo; to seštevanje se na metričnem računu izvrševati more, na ruskem stroji ne. Na metričnem računu potisnemo druge 4 kolesčke k prvim v prvi desetiški prostor, tretje 4 kol. pa tako, da dobimo številno podobo 12. Na ruskem stroji, kjer nastavimo v zgornji vrsti 4 kroglice in 4 kroglice in 2 kroglice, spodej v vrsti pa še 2 kroglice; ne vidimo 3krat 4 jasno, izvrševanje je temno in znesek duhu nasprotno predstavlja število 12; če pa nastavimo po 4 kroglice na prvi, drugi in tretji vrsti, nam je pa vsaka operacija nemogoča.

In vender ruski stroj ravno tako dobro poočuje množenje, kakor metrično računilo?

(Dalje prih.)

Iz šole za šolo.

(D a l j e.)

Cešnja in jablana.

Načrt.

Kaj sti češnja in jablana? Kje se nahajate? Primerjava rasti, podobe, luba in vrha. Kdaj katera cvetè in kakšno je cvetje. Kakšen je sad. Kaj koristi sad in les.

Sestava.

Cešnja in jablana sti sadni drevesi. Obedve rastete divje v hosti, ki pa cepljeni in v vrt presajeni rodite okusen sad. Češnjevo drevo je lepše in višje od jablanovega. Njegovo deblo je ravno in ima gladek lubad; tudi vrh in veje mu rastejo navpik. Tudi jablana raste mlada lepo vkvišku, a pozneje se ji vrh in veje od teže sadja bolj razkredijo; lubad pa ima že od mladega bolj oster. Češnja cvetè kmalu potem, ko vzpomladi sneg odleze, in nas razveseljuje z obilnim snežnobelim cvetjem. A jablanovo, pozneje cveteče, belorudeče cvetje, nas razveseljuje s prijetno vonjavo. Zrele češnje so nam prvi vzpomladni sad, katerega vsak rad uživa. Posušene češnje so kuhano hladilno zdravilo. A jabolka so lepši in debelejši sad, in je zaradi tega koristnejši; uživa se tudi surov in kuhan. Češnja in jablana nam dajeta les za razno hišno orodje; a češnjev les je lepši in trdnější od jablanovega; iz njega delajo postelnjake, stole, mize in omare.

Krava in velblod.

Načrt.

Pleme. V čem sta si po vnanjem podobna. Razlika nju glave, gobca in parkljev. Nju živež. Obe živali prežvekovalki; različnost želodcev. Kaj koristi krava? Kaj koristi velblod?

Sestava.

Naša najkoristnejša domača žival je krava. Njej v koristi zeló podobna žival v vročih deželah pa je velblod. Obe sti z dlako pokriti in imate čopast rep. A krava ima podolgasto čveterovoglato glavo s širokim gobcem in ozkim plošnatim čelom, na katerem ima dva kriva, votla rogova. Velblod pa je veliko višji od krave in ima na dolgem vratu majhino skoraj ovčjo glavo s trobastim gobcem in nima rogov; a na hrbtu ima visoko grbo. Krava ima na vsaki nogi dva rožena parklja, na katera stopa, in odzad dva manjša više pomaknjena. Velblod pa ima visoke noge, in na vsaki dva majhina parkeljca, a ne stopa na nji, ampak na široke in debele, žuljave podplate. Krava in velblod se hranita s travo in zelišči, a velblod je tudi z osatom in trhljadam zadovoljen. Oba sta živali prežvekovalki; a krava ima čveterodelen želodec, velblod pa le tridelnega. Od krave imamo mleko in meso v živež, kožo, dlako, roge in kosti za obrtnijsko rabo. Enako imajo ljudje v gorkih deželah od velbloda mleko, meso in kožo za živež, a vrhu tega jim je velblod najkoristnejša tovarna žival, ki prenaša ljudi in blago po širokih peščenih puščavah iz enega kraja v drugega.

Zajec in jež.

Načrt.

Pleme. Razlika telesnih delov: glave, nog, odeje, zobovja. S čim se živi zajec in s čim jež? Kaj škoduje zajec? Kaj koristi jež?

Sestava.

Zajec in jež sta divje živali. Zajec ima okroglo glavo, dolgi ušesi in preklano zgornjo ustnico. Jež ima pa v rilec podaljšano glavo in majhni ušesi. Zajec ima zadnji dve nogi veliko daljši od prednjih; jež ima vse štiri noge enako dolge, a krive so. Zajec ima po životu kratko, a gosto, mehko dlako; jež pa ima na spodnji strani telesa dlako, a na zgornji strani trde in ostre bodice. Zajec ima v obeh čeljustih spredaj po dva daljša in ostra, za glodanje pripravna zobá, med njima in kočniki pa prazen prostor. Jež ima vse zobovje, in so prvi kočniki enaki podočnikom. Oba živita v hosti; a zajec bolj na preksolnčji v grmovji, kjer se hrani z rastlinami in zeliščem, a po zimi ogloje tudi mlada drevesa. Zastran tega in ker je njegovo meso užitno in koža in dlaka rabljiva, ga lovci streljajo. Jež pa živi v gošči in stanuje v luknji, kjer čez zimo tudi spi. Jež se hrani s hrošči, žabami, mišmi, kačami in škodljivim mrčesom ter je zato jako koristna živalica.

Kranjsko in Koroško.*Načrt.*

Podoba, velikost, goré, reke in pritoki, jezera, število stanovalcev, pridelki, lega glavnih mest, stara mesta.

Sestava.

Na severu Kranjske meji Koroško. Kranjsko ima nekako ptiču enako podobo. Koroško pa je podobno ribi. Na Kranjskem je Triglav najvišja gora, za tem so Karavanke, potem na Notranjskem Kras in ob Hrvatskim Gorjanci. V sredi teh gorá se širi velika ravnina. Na Koroškem pa je najvišja gora Veliki Zvonar, za 1000 m višji od Triglava. Dalje so še visoke Ture, mejne Karavanke in razne alpe ali planine, in je le okrog Celovca do Št. Vida in Velikovca segajoča ravnina. Kranjska je za 4 Mm² manjša od Koroške, a ima čez 100 tisoč več prebivalcev, zato kar je Koroška mnogo bolj gorata od Kranjske. Na Kranjskem je Sava glavna reka, katera izpod Triglava izvira. Ta teče od severozahoda proti jugovzhodu, in sicer krog tretjini daljave po sredi dežele, po tem pa na meji Štajerske na Hrvatsko in dalje. Na Koroškem pa je Drava glavna reka, katera na Tirolskem izvira in čez sredo dežele od zahoda proti vzhodu na Štajersko in dalje teče. Na Kranjskem so tri znamenita jezera: bohinjsko, blejsko in cirkniško. Na Koroškem pa so štiri: belo, milstadsko, osojansko in celovško jezero, ki so večja od kranjskih, a nimajo otokov kakor blejsko, in niso presihajoča kakor cirkniško jezero. Na Kranjskem se ljudje bavijo razun z obrtnijo, poljedelstvom, živinorejo in rudarstvom tudi z vinorejo. A ker na Koroškem zbog hladnega podnebja ne raste vinska trta, se bavijo ljudje tolikobolj z živinorejo, rudarstvom in s kovinsko obrtnijo. Na Kranjskem je glavno mesto Ljubljana, ki je krog ljubljanskega hriba zidana; na Koroškem pa je glavno mesto Celovec, na lepi ravnini stoječ. Na Kranjskem so nekdej deželni knezi ob kraji Save, v Kranji stanovali. Na Koroškem pa je bil Št. Vid glavno mesto.

Sava in Soča.*Načrt.*

Kje izvirate. Tek Save in nje pritoki. Tek Soče in nje pritoki. Nju hitrost. Ribe v nju. Vožnja po Savi in Soči. Mesta ob nju obsežji.

Sestava.

Obe reki, Soča in Sava, izvirate izpod Triglava, in sicer Sava na nja izhodnjem kraji na Kranjskem, in Soča pa na njega zahodnji strani na Primorskem. Sava teče od

izvira do izliva v Donavo pri Belem Gradu proti jugovzhodu, ter vzprejema izmej večjih rek ob desni: bohinjsko Savo, Soro, Ljublanico, Krko, Kolpo in druge; na levi pa tržiško Bistrico, Kokro, kameniško Bistrico, Savino, Sotlo, Krapino, Lonjo in Ilovo. Soča pa teče od izvira proti jugozahodu, potem proti jugu in še enkrat proti jugozahodu in slednič jo šele proti vzhodu krene v Jadransko morje. Nje pritoki so na desni Koritnica, na levi pa iz Kranjskega pritekoči Idrijca in Ipavšica. Sava teče do Zidanmosta precej hitro, ker ima na Gorenjskim velik pad, a od tod naprej in po Hrvatskim veliko počasneje, zato ob časih nalivov veliko hrvatsko ravnino daleč čez bregove poplavi. Soča teče skozi tolminsko dolino zelo hitro, a po ravnini pri Gorici in dalje proti Jadranskemu morju čez dalje bolj počasi, in je pri izlivu tudi zelo široka a bolj plitva. Obe tej reki imate mnogo slastnih rib, izmej katerih so sulci in postrvi najbolji. Po Savi brodarijo od Zaloge do Hrvatskega s čolni in plavnicami, nižje doli pa tudi z ladjami. A po Soči brodarijo večjidel s čolni in plavnicami. Ob Savi so mesta Radovljica, Kranj, Ljubljana, trg Litija, Krško, Zagreb, Sisek, Brod, Mitrovice in Belgrad. Ob Soči pa so: Koborid, Tolmin, Kanal, Gorica in Gradiška.

P. G.

Mušenik.

1.	2.	3.
Ob znožji Ljubelja Tam vir žubori, Po trati cveteči Brž dalje beži.	Živali različne Se tù veselé, Se v njem operejo Si žejo gasé.	Med potjo potočki Prot' njemu hité, In z njim se združiti Čez skale veršé.
4.	5.	6.
Pomnožen, naraščen Po strugi drví, Kjer žage in mlinska Kolesa vrtí.	Od leve mu pride Še bistri potók, Priplul je s pod Loma Čez Slap na poskok.	Ker tù je pretésno Le mali razgled, Želita si dalje — Ogledati svét.
7.	8.	9.
Se združ'ta sè Savo Pustivši goré; Ljubljanca in druge Se tù pridružé.	Pri Belem tam Gradu Tik turške mejé V Donavo širno, Se skupaj valé.	Tù nosijo ladje, Planjave gnojé; Veselo dospejo Tje v črno morjé.
10.	11.	
Pa tod jim ostanka Tud' daljnega ní, Nakviško v podnebje Si vsaka želi.	V puhtéčih soparah Prot' domu hité, Po božjem povelji Naravo rosé.	P. G.

Slabo gmotno stanje učiteljevo opovira mu uspešno delovanje v šoli ter mu krati
toli potrebno veljavo pri ljudstvu.

Poročal pri okrajni učiteljski konferenciji za Postojnski okraj v Senožečah v 4. dan julija 1888. l.

Jakob Dimnik.

Malokateri stan ima na svetu tako malo čestilcev in zagovornikov, kakor ravno učiteljski stan. Dognana resnica je pa, da sreča in blagostanje vsacega národa odvisna je najbolj od dobro urejenih šol, oziroma od dobrih učiteljev. Kaj je neki vzrok, da ima toli važen stan tako malo zaslombe pri ljudstvu?

To zakrivili so večinoma naši pradedje. Tedaj veljal je pregovor: „Quem dii odere, magistrum fecere“. Za poučevanje mladine bil je v starejših časih vsakdo dober, kdor ni bil za nobeno drugo rabo. Stari dosluženi vojaki, razni rokodelci, godci i. t. d. so pred nami učiteljevali, in ni čuda, da so jih ljudje malo spoštovali in čislali. Gotovo je tudi, da so bili za njihov trud in delo jako slabo plačani.

Po čem pa svet dandanes razne stanove ceni?

Po plačah — po denarji. „Mož le toliko veljá, kar plača“ gre iz ust do ust sedanjega nehvaležnega sveta. Tako godí se nam Kranjskim učiteljem. Svet nas prezira, ker smo reveži, ker imamo slabe plače. A to pa ni na kvar nam samim, ampak tudi národní omiki in splošnemu napredku. Kako bode učitelj, naj bode še tako vnet za svoj stan, uspešno opravljal svoj posel, če nima toliko, da bi lahko preživel sebe in družino svojo? Kako mu je mogoče, da bi veselo poučeval, če ima n. pr. bolno ženo ali otroka, pa nima toliko novcev, da bi mogel zdravnika poklicati! Kako tesno je učitelju — očetu pri sercu, ker bi rad deco svojo stanu primerno vzrejal, pa mu njegovo gmotno stanje tega ne dopušča! To so važni vzroki, kateri učitelja ne morejo vnemati za njegov stan.

Vsled tega trpí pa tudi omika národova. „Izobraževanje in omika“ je krmilo sedanjega veka in najprva in najvažnejša naloga in namera vsakega národa.

Do omike pelje pa samo jedna pot — in le eno sredstvo je, ki služi v dosego tega vzvišenega namena — to je poučevanje in vzgojevanje mladine. Oboje to pa izvira iz dobre ljudske šole. Dobro ljudsko šolo pa stvari učitelj. Brez učitelja ni pouka in brez pouka ni omike. Omika je pa gotovo naj plemenitejše in tudi naj močnejše ravnilo človeškega duha, ki se ne more ustaviti in zatreti. Vsak sovražnik učiteljev je sovražnik omike in sovražnik omike je sovražnik časa, človeštva, uma in sovražnik samega stvarnika, ker predrzno podira njegove modre naredbe. Kdor predrzne se omiki ustavljati, tega potegne omika kakor dereča reka za seboj ter ga potopí v mogočnem valovji, zakaj vsaka moč, katera se ustavlja duhu časa, nima prave podloge.

Čudno je, kako pa smo učitelji plačani in kako drugi stanovi. Učiteljski stan moral bi biti prvi, a dosedaj je zadnji. Boljši stan pa učiteljski stan ne more biti, dokler ne bode bolje materijelno stal. Dokler bodo učitelji za svoj trud slabo plačani, bode se le malokdo posvetil učiteljskemu stanu. Kdor je torej proti povikšanji učiteljskih plač, ta je proti šoli, národnemu napredku in sploh proti civilizaciji, humanizmu in tudi krščanstvu. Ljudski učitelji nismo duhovi, ki ne potrebujejo niti živeža, niti obleke, niti stanovanja; učitelji tudi nismo puščavniki, ki se živé od sladkih korenin in čiste vode, tudi ne moremo stanovati v sodu, kakor je stanoval znani grški modrijan. Še manj pa nam zboljšajo naše revno stanje — dobre besede — sladke obljube. Učitelji sedanjega časa nimamo kreposti grškega modrijana in bogoslužnih puščavnikov, mi imamo enako drugim stanovom mnogotere slabosti. Učitelj bi tudi rad užival tako hrano, kakor marsikdo, kateri se je manj učil, a dvakrat in tudi trikrat tolike plače dobiva. Učitelj bi rad nosil tudi čedno obleko in stanoval v primernem boljšem stanovanji; tudi bi rad svoje otroke čedno oblačil ter jim preskrboval potrebno vzgojo in živeža.

Vsi izobraženi národi obračajo največjo pozornost na ljudsko šolstvo ter si prizadevajo po svoji moči pridobiti dobrih učiteljev s tem, da kolikor mogoče boljšajo njih materijelno stanje. In to je prav, kajti ako so učitelji dobre, zdatne moči, je gotovo tudi šolstvo na dobri stopinji. Nam Slovencem se čestokrat očita, da smo še neizobraženi. Res je sicer, da nismo še na tistej stopinji národne omike, kakor so nekateri drugi národi, in ravno iz tega vzroka nam je živo potrebno ljudsko šolstvo po vsej moči podpirati in jo na višjo stopinjo povzdigniti ter tako našemu národu pripomoči do potrebne zaželjene omike. To doseči je pa edino le mogoče z dobrimi učitelji. V prid-

bitev dobrih učiteljev je pa potrebno, da se jim zagotovi tako stanje, da se bodo brez velike skrbi za vsakdanji živež mogli posvetiti svojemu stanu — šoli. „Delavec je vreden plačila“ pravi pregovor in od učiteljev se vendar ne more zahtevati, da bi se edino oni ne ravnali po tem izreku. Po pravici smemo zahtevati, ker vse svoje dušne in telesne moči za narodov napredek žrtvujemo, da nas tudi narod pošteno živi in dostojno odškoduje. Kot omikan in inteligenten človek hoče in mora učitelj ne samo živeti, kakor živijo omikani ljudje, on hoče tudi otroke svoje tako vzgojevati kakor vsak drug omikan človek. Kratko: zahteva se od učiteljev mnogo, a plača za vse to je slaba.

Národ hoče od učitelja, da mu duša vedno ostane mej národom in z národom, a za telo njegovo ne skrbi dosti, in marsikdo bi rad, da bi bil učitelj brez telesnih potreb.

Sedanje bedne razmere o učiteljskih pravicah so velik opovir dobremu šolstvu in napredku sploh. Zato pa vidimo skoro po vseh kronovinah našega cesarstva živo gibanje za izboljšanje gmotnega stanja učiteljem in učiteljicam, tedaj bi tudi na Kranjskem ne smeli zaostajati. Splošno načelo je, da denar naložen za šole ni izgubljen, ni slabo naložen, saj ostane v deželi, in prinašal bode potomcem našim dobre obresti. Boljše plačan učitelj bode srenji in deželi hvaležen, bode veselo in uspešnejše poučeval v šoli.

Poznam može v visokem deželnem zboru, katerim je kranjsko ljudsko šolstvo gorko pri srci, ali povedati morem, da se nekaterim ljudski žep malo preveč smili. Mi učitelji tudi vemo, da so davki visoki, ali tega nismo mi krivi, in ni pravično, da je ravno naš stan najprvi stan tam, kjer se varično ravna, naj zadnji pa tam, kjer se delavec po zasluženji plačuje. V rokah našega slavnega deželnega zbora je, da si ohrani in pridobiva dobrih učiteljev in po njih dobrih šol ter izobraženje našega národa. Z izobraženostjo raste tudi národovo duševno in materijelno blagostanje. Ker naši poslanci posebuo za blagostanje našega národa skrbijo, nadejamo se, da se bodo skoraj resno poprijeli dela ter postavili močno podstavo národovi omiki — dobro ljudsko šolstvo. Kdor pa to toli važno delo zavlačuje ali mu še celó dela nasprotno, ni prijatelj národa.

Zaradi tolike važnosti dobrega ljudskega šolstva, zaradi tolike važnosti o pridobitvi in ohranitvi dobrih učiteljev, zaradi veljave učiteljskega stanu, zaradi vnemanja učiteljev za izpolnovanje dolžnosti svojih, zaradi sedanje velike draginje, zaradi velikih terjatev, katerim mora učitelj v šoli in zvunaj šole zadostovati, zaradi velikega izobraževanja, katerega si mora učitelj po 12 let po šolah iskati, zaradi pomanjkanja dobrih učiteljev, kateremu morejo le dobre plače odpomoči, predlagam, da naj slavna skupščina vzprejme sledeči predlog:

„Ker so sedanje učiteljske plače na Kranjskem slabe, sklenimo jednoglasno iz zgoraj navedenih vzrokov, da vložimo prošnjo slavnemu deželnemu zboru za povišanje naših plač, da bi bile tolike, kakeršne imajo naši sosedni sotrudniki na Štajarskem ali pa vsaj tolike, kakeršne je lansko leto koroški deželni zbor svojim učiteljem privolil z dostavkom, da bi se slavni deželni zbor oziral tudi na gospodičine učiteljice in posebno na one učiteljske moči, katere nimajo prostega stanovanja“.

Beseda o novih volitvah zastopnikov učiteljstva v c. kr. šolski svét.

V vsakem zboru igra glavno in najimenitnejšo ulogo razum, odločno ravnanje ter korenjaško, nezavisno in možato potezanje za pravo. V vseh takih in enakih korporacijah more zadobiti veljavo samo isti, kateri ima poleg čistega, nedotak-

ljivega značaja, obilo dušnih zmožnosti, katere zna v vbrani besedi in na pravem mestu s pravo besedo — uporabiti, pa tudi isti, ki se ne dá zapeljati niti od truda, niti od drugih, vzlasti osebnih ozirov in dobičkarij. Kdor se svoje naloge popolnoma zavé, kdor samo za njo živí ter se ne po strasti, ne po nehvaležnosti ne dá odvrniti od jedino prave poti, kdor ima te sposobnosti, takih mož zastopnikov je tudi le preveč potreba. Vzlasti, od kar je nam deželna šolska postava z dné 9. marcija 1879. l. to korporacijo na tak način preustrojila, da je vedno političen uradnik nje prvosednik. Kdor v sebi take zmožnosti čuti; kdor ima i v resnici take lastnosti: tak ljudski učitelj naj se voli v c. kr. okrajni šolski svét za zastopnika svojim tovarišem. Letos poteče dôba dosedanjim udom c. kr. okrajnih šolskih svétov. Predno si zopet druge zastopnike volimo, vprašajmo se, ali so sedanji zastopniki storili svojo dolžnost kot zastopniki učiteljev, kot narodnjaki in kot naprednjaki v šolski éri? Prerešetajmo njih sposobnosti, njih lastnosti, njih delavnost, — predočimo si njih delo v pretečeni šestletni dôbi in odgovorimo si, ali so bili naši pravi zastopniki, ali so vredni, da jim ta mandat še za prihodnjo šestletno dôbo z lahko vestjo izročimo, ali smo varni, da nas bodo v c. kr. okrajnem šolskem svétu varovali napadov in nas po pravici zagovarjali?

Predočimo si zato pravi in mogočni delokrog c. kr. okrajnega šolskega svéta!

Če natanjko pregledamo šolsko postavo z dné 25. februarja 1870. l. št. 11 in pa postavo z dné 9. marcija 1879. l., v katerih se delokrog krajnih, okrajnih šolskih svétov in deželnega šolskega svéta nadrobno označuje; če nadalje v praktično življenje pogledamo, ter si delokrog vseh teh svétov tako obrišemo, kakor ga v resnici uporabljajo: tedaj se nam pokaže še le pravi delokrog vsacega teh šolskih svétov. Takoj pa tudi sprevidimo, da ima za vsacega ljudskega učitelja največ veljave in vrednosti c. kr. okrajni šolski svét. Iz njega izhaja učitelju pogum, pomoč in zaslomba pri izpolnjevanji njegovih težkih dolžnosti. Okrajni šolski svéti ali delajo in pripomorejo, da šolstvo in učiteljstvo napreduje, ali pa, da zaostaja in hira.

C. kr. okrajni šolski svét je za posameznega učitelja, kakor tudi za ves šolski okraj največje važnosti. Kolika naloga, odgovornost se terja od zastopnikov ljudskih učiteljev v tem svétu! Ti morajo biti zagovorniki svojih kolegov, ti morajo posredovati, da se strast ali pa nevednost ali terma, ne na strani c. kr. okrajnega šolskega svéta, ne na strani tožitelja ali toženca do vrhunca ne tira, da konečni izid ne udari preveč propalo stranko, kar je vsikdar za ljudske učitelje velika izguba.

Ne nameravam, da bi nadrobno popisal vse lastnosti, koje naj bi imeli naši zastopniki v c. kr. okrajnem šolskem svétu; vsak učitelj sam vé, da je za njega samega kakor za vse njegove tovarišev le prevažno, kako se vedéjo zastopniki v okrajnem šolskem svétu in koliko imajo tù vpliva. Zato pravim: Volimo si prave ljudske učitelje kot ude v c. kr. okrajni šolski svét, značajne može, nadarjene, nesebične, delavne poštenjake! Tako bode mogoče, da sebi prihranimo mnogo težav in da moremo se krepko braniti našim sovražnikom, da moremo braniti naše pravice in da se nam nij bati krivice. Časi so resni. Čujmo, da ne izgubimo nobene svojih pravic in da ne bomo osamljeni in zapuščeni. Pomagajmo si sami, in Bog nam bode pomagal!

Književnost.

— „**Vrtnarstvo**“ s sposebnim ozirom na obdelovanje in oskrbovanje šolskih vrtov. Po naročilu vis. c. kr. kmetijskega ministerstva spisal Gustav Pirc, tajnik c. kr. kmetijske

družbe Kranjske in popotni učitelj. S 180 podobami. V Ljubljani 1888. Založila c. kr. kmetijska družba. Natisnili J. Blaznikovi nasledniki v Ljubljani. Stane 1 gld., za ude c. kr. kmetijske družbe Kranjske in za gg. učitelje vseh slovenskih šol pa le 75 kr. (Po pošti 10 kr. več.) Gosp. izdajatelj nam je vse prelepo gradivo v tej knjigi razvrstil v pet oddelkov, namreč tù je: I. Splošni del. I. Splošnje opómnje. II. Razdelitev šolskega vrta. III. Vrtna ograja in pota. IV. Zboljševanje zemlje. V. Za obdelovanje vrta potrebne orodje in gradivo. II. Sadjarstvo. I. Splošnje opómnje o sadjarstvu na šolskem vrtnu. II. Vzgoja sadnega drevja. III. Gojenje sadnega drevja na stalnem mestu. III. Vinarstvo. IV. Zelenjedarstvo. I. Splošno zelenjadarstvo. II. Posebno zelenjadarstvo. V. Lepotično vrtnarstvo. I. Splošni del lepotičnega vrtnarstva. II. Vzgoja lepotičnih rastlin. Željno smo, posebno ljudski učitelji, užé pričakovali knjige, ki nam kaže, kako se sè šolskim vrtnom pospešuje umno kmetijstvo in kako se po tej poti mladina napeljuje k redu in varčnosti — k podlogi gospodarskega napredka. Res zlata vredna je ta knjiga, ki je tudi po vnanje krasno opravljena. Tisk je lep in čist, podobe so krasne, jezik je gladek in zanimiv. Vsaka učiteljska knjižnica in tudi vsak učitelj posebej in sploh zavedni kmetovalci naj kupujejo to prelepo in prekoristno knjigo ter naj jo širijo mej našim národom.

— „**Katalog des k. k. Schulbücher-Verlages in Wien**“ prišel je na svetlo dné 1. julija 1888. l., in našteva vse knjige, samoučila, tiskovine i. dr., kar jih ima v zalogi v raznih jezikih avstr. cesarstva za ljudske, meščanske in gimnazijske šole.

— „**Šolske pesmi**“, nabral in izdal Gabrijel Majcen. Druga stopnja. (Na podlogi Drugega Berila). Cena 20 kr. Maribor. Založil Th. Kaltenbrunner, 1888. Ta zbirka obsega 48 lepih, naši mladini prav primernih pesem. Priporočamo jo šolski mladini, učiteljem in sploh slovenskim pevcem in pevkam.

— „**Jos. Stritarja zbranih spisov**“ je užé 53. snopič na svetlem.

Šolska letina.

Gimnazije Ljubljanske letno izveštje ima na prvi strani obširni spis »Nicodemus Frisohlius Entwurf einer Laibacher Schulordnung aus dem Jahre 1582«, ki ga je spisal in kritično pojasnil g. prof. Julij Wallner. Za zgodovino šolstva Ljubljanskega in za reformacijsko dobo bode ta spis ugoden vir. — Mej šolskimi vestmi opazujemo, da je na gimnaziji Ljubljanski obligatne predmete poučevalo 31, neobligatne predmete pa 5 učnih sil. — Dijakov bilo je začetkom šolskega leta 834, koncem leta 770, na spodnji gimnaziji imel je vsak razred po tri paralelke, peti, šesti in sedmi razred pa po dve paralelki. Po národnosti bilo je mej gimnaziji 650 Slovencev, 112 Nemcev, 5 Italijanov, 3 Hrvati, rodом bili so večinoma iz Kranjske, gledé veroizpovedanja razen jednega, vsi katoliki. Odličnjakov bilo je 95, prvi red jih je dobilo 460, 103 imajo ponavljalni izpit. Učnine plačali so vsi gimnazijci 13.290 gld., od te vsote spada na prvi razred 5250 gld., katera številka glasno trobenta, kako drag je korak v hram modric. Dijaki imeli so 128 štipendij v kupnem znesku 11.512 gld. 17 kr. Podporno društvo imelo je 599 gld. 75 kr. dohodkov, 531 gld. 76 kr. pa izdatkov, premoženje narastlo je na 8025 gld. v obligacijah, 67 gld. 99 kr. v gotovini. Razen tega ima društvo mnogo knjig, atlantov in slovarjev. Vzprejemnine in drugih pristojbin plačalo se je 1270 gld. 50 kr.

— Zgornje realke Ljubljanske letno izveštje ima na prvem mestu g. profesorja A. Raiča 66 str. obsežni spis »Stapleton. Neznane prelaga telja evangelija preložena po Stapletonu v XVII. veku«. Lansko leto bilo so natisnena evangelija, letos podaje nam g. pisatelj slovniško razlago. Šolskemu izveštju povzamemo, da je na realki poučevalo 18 učnih sil. Koncem leta bilo je na realki 254 dijakov (117 Nemcev, 113 Slovencev, 2 Hrvata, 1 Čeh, 21 Italijanov), izmed katerih je bilo 8 odličnjakov. 177 dobili so prvi red, 40 jih pa sme ponavljati izpit. Učnine plačali so realci 2820 gld. vzprejemnine 174 gld. 30 kr., za učila 1100 gld., za knjižnico 146 gld. 40 kr. Stipendistov bilo je 14, vse štipendije iznašale so 1009 gld. 14 kr. Podporno društvo imelo je 532 gld. 15 kr. dohodkov in ušteví ostalo gotovino (8 gld. 60 kr.) onoliko izdatkov.

— Novomeške gimnazije program ima na prvem mestu obširno razpravo: »Die Entdeckung des Hypnotismus und der mit demselben verwandten Zustände und der sogenannten animalische oder Lebensmagnetismus«. Von Anton Derganc. Šolskemu izveštju povzamemo, da je na gimnaziji poučevalo 14 profesorjev, število dijakov pa narastlo na 170 (lani 147). Po národnosti je 161 Slovencev, 8 Nemcev, 1 Čeh, po veroizpovedanji vsi katoliki. Odličnjakov bilo

je 22, prvi red dobilo jih je 107, 19 dovoljen je ponavljalni izpit. Šolnine plačali so dijaki 2332 gld. 50 kr., vzprejemnine in drugih pristojbin 327 gld. 90 kr., stipendij pa uživali 15 v skupnem znesku 1609 gld. 82 kr. Dijško podporno društvo imelo je 1093 gld. 97 kr. dohodkov, 683 gld. 23 kr. izdatkov, torej je v blagajnici ostalo 410 gld. 74 kr. Podpornega društva premoženje iznaša 3690 gld. Učila so se po nakupu in po darilih znatno pomnožila. Zrelostni izpit delalo je vseh 22 abiturijentov, spričevalo zrelosti pa dobilo 18, docim smeta dva izpit iz jednega predmeta ponavljati, 2 pa čez leto dni.

— Poročilo I. mestne peterorazredne deške ljudske šole v Ljubljani. Začetkom leta bilo je vpisanih 524 učencev, mej njimi 513 Slovencev, 1 Čeh, 10 Nemcev. Koncem leta ostalo je 487 učencev, od katerih je bilo 381 za višji razred sposobnih. V pripravljalnici za obrtnijsko šolo bilo je posebe 164, oziroma koncem leta 126 učencev. Poučevali so na tej šoli gg. Janez Smrekar (katehet), Josip Maier, Val. Kumer, Jos. Travnar, Andr. Praprotnik (voditelj), Maks Josin, Jak Furlan, Jos. Korošec, Ivan Belè.

D o p i s i.

Iz Postojinskega okraja. Vabilo k izvanrednemu občnemu zboru učiteljskega društva za Postojinski kraj, katero bode zborovalo v 2. dan meseca avgusta t. l. v šolskem poslopju v St. Petru ob 4. uri popoldne. Vzpored: 1. Razgovor, kako bi društvo proslavljalo 40letnico cesarjevo. 2. Objavljanje novih društvenikov. 3. Volitev 5. delegatov za glavno skupščino »zaveze učiteljskih društev«. 4. Volitev odseka (5 udov) za ocenjevanje na novo izišlih knjig, spadajočih v pedagoško in kmetijsko stroko. 5. Določitev dneva in kraja prihodnjega občnega zborovanja. 6. Posamezni nasveti. Vsi p. n. g. g. društveniki se k temu zborovanju uljudno vabijo.

Mart. Zarnik,
predsednik.

Jos. Kostanjevec,
tajnik.

— V 4. dan julija t. l. zbrali smo se učitelji in učiteljice tega okraja v Senožečah k običajni učiteljski konferenciji. Skupščino počastili so tudi s svojo prisotnostjo č. g. g.: deželni poslanec Hinko Kavčič, Senožski župnik J. Okorn, Košanski kaplan Fr. Krek in Trnovski kapelan P. Ogrin. Točno ob 10. uri dopoldne otvori g. predsednik zborovanje s prijaznim pozdravom na navzoče ter imenuje svojim namestnikom g. nadučitelja M. Zarnika. Zapisnikarjem bila sta voljena z vsklikom g. nadučitelj Kavčič in gspdč. učiteljica Perušek-ova. Iz temeljito sestavljenega poročila nadzornikovega smo posneli, da se učiteljstvo tega okraja resno trudi z vsemi močmi, da ustreza vsem terjatvam, ki jih stavijo šolske postave in oblastni je do nas. Gospod nadzornik pravi, da se kaže po vseh šolah prav dovoljen uspeh in očividni napredek.

Gospod Štipko Jelenec imel je nalogo, da je poročal in praktično kazal uspešno uporabo Lavtarjevega računskega stroja. Poročevalec rešil je to nalogo prav dobro, kajti kritika, koje se je udeležilo mnogo učiteljstva, bila je prav ugodna in le mimogrede omenil je g. Al. Lavrenčič malenkostne nedostatnosti. Sklenilo se je, da tiste šole, ki nimajo stroja, naj si omislijo Lavtarjev računski stroj, na kojem se vsako število učencem mnogo bolj nazorno lahko pokaže, kakor pa na ruskem stroji.

Potem poročal je pisatelj teh vrstic o točki: »Slabo gmotno stanje učiteljevo opovira mu uspešno delovanje v šoli ter mu krati toli potrebno veljavo pri ljudstvu«. Ne bom se niti grajal, niti hvalil, ampak oceno prepuščam čast. bralcu in bralki, in ravno zato poslal sem svoj referat »Učit. Tovarišu«, da ga natisne.*)

V občno zadovoljnost rešila je gspdč. Ivanka Praprotnik-ova nalogo: »Učiteljev nagovor učencem o priliki 40letnice presvetlega cesarja«. Videlo se jej je, da je rojena učiteljica.

Na to sta poročala gg. predsednika Postojinske in Vipavske knjižnične komisije o stanju knjižnic, in potem sledila je volitev v bibliotечne komisijo in v stalni odbor. V knjižnično komisijo za Postojino bili so izvoljeni gg. Thuma, Josin in Dimnik; za Vipavo pa gg. Lavrenčič, Mežan in Leop. Puncuh. V stalni odbor bili so izbrani gg. Dimnik, Grossmann, Josin in Zarnik.

Gospod nadzornik se potem zahvali gg. poročevalcem, gspdč. poročevalki in vsem udom konferencije za trud, pazljivost in potrpežljivost in omenivši 40letnice našega cesarja zakliče »slavo« pravičnemu vladarju. Na to zadoni gromovita trikratna »slava«, in ves zbor zapoje z navdušenjem in s krepkim glasom cesarsko pesem.

— mn. —

*) Glej današnji list na str. 233!

Iz Notranjskega.)* V 25. dan min. meseca pretrgala je neizprosna smrt Simonu Hiti-ju nit življenja v 43. letu, tedaj v najlepši moški dobi. Pokojnik, doma iz Sodražice, je po zadobljenem zrelostnem spričevalu v Idrijskem učiteljski služboval 14 let na Slapu poleg Vipave, 2 leti na Razdrtem, 1 leto v Oreheku in 7 let na Suhoriji. Povsod se je ljudstvu s svojimi mirnim, tihim vedenjem takoj prikupil. Bil je vesten in natančen v izpolnovanju svojih dolžnosti. Še celó v svoji bolezni — bolehal je od zime — ni si dal pokoja. Štiri dni pred svojo smrtjo poučeval je še v šoli.

Obče priljubljen bil je pa posebno zaradi svojih pevskih zmožnosti. Koder je služboval, povsod si je osnoval ter dobro izuril moški ali mešani pevski zbor, ki je bil na čast dotične cerkvi. Razen cerkvenega gojil je pridno i národno petje. Njegovega pogreba dné 27. junija t. l. udeležilo se je 13 gg. učiteljev in 4 gospodičine učiteljice. G. g. tovariši zapeli so mu mili nagrobnici. Blag mu spomin!

S Krškega. Pedagogičsko društvo. Za tekoče društveno leto so nadalje plačali letnino: Kotnik Josip, učitelj v Žasenu; Kotnik Ivan, učitelj pri Sv. Štefanu; Gabršček Andrej, učitelj na Livku; Celjsko učiteljsko društvo; Žumer Andrej, c. kr. okrajni šolski nadzornik v Ljubljani; Vagaja Ljudevit, učitelj v Pirničah.

Iz Radovljice. † Deželni glavar vojvodine Kranjske, visokorodni gospod grof Gustav Thurn-Valsassina je tukaj v 23. dan julija t. l., star 52 let, umrl, in je bil v 25. dan potem slovesno pokopan. Pokojni, blagi grof je bil zraven svojega važnega posla tudi pravi prijatelj ljudskim šolam in učiteljstvu. Tudi kranjsko učiteljstvo obžaluje njegovo prerano smrt ter mu bode ohranilo častno mesto v svoji kroniki. Blag mu spomin!

Iz Škofje Loke. Slovesnost štiridesetletnice cesarjeve in sklep šolskega leta je v 24. dan preteč. m. prav primerno in ganljivo praznovala tukajšnja deška ljudska šola. Udeleževali so se te lepe slavnosti p. n. gospod J. Merk, c. kr. okrajni glavar, č. duhovščina, nekaj učiteljev iz Ljubljane in drugod ter mnogo meščanskega občinstva. Gotovo se bodo tega lepega praznika dolgo spominjali mladi in stari.

Z Gorenjskega. Povodom štiridesetletnice cesarjeve daroval je č. g. Fran Čarman, c. kr. vojaški kapelan v pok., dve obligaciji po 100 gld. za šolo pri sv. Ani blizu Tržiča. Lep vzgled!

Iz Ljubljane. Učiteljski kurz na deželni vinarski, sadjarski in poljedelski šoli na Grmu bode letos od 6. do 25. avgusta. Učitelji dobe brezplačno stanovanje in hrano ter vrnene stroške za potovanje. Vodja in adjunkt bode ta poučevala o teoretičnem in praktičnem sadjarstvu in drugih kmetijskih strokah. Učitelji, ki želé vstopiti v ta kurz, imajo se oglasiti pri č. kr. deželnem šolskem svetu.

— Deželni šolski svét je po nasvetu deželnega zdravstvenega svéta ukazal vsem vodstvom srednjih ljudskih šol, da strogo prepovedó učencem kadénje in da prestopke te prepovedi ostro kaznujejo.

— V Ljubljansko gimnazijo oglasilo se je v prvem obroku v 15. dan preteč. m. 200 učencev za prvi razred, in sicer v nemški oddelek 36, v slovenski pa 164. Po postavni natančni preizkušnji v 16. in 17. dan preteč. m. so v nemški oddelek vzprejeli vse, v slovenski pa 143; izvrglo se jih je 21. — Jeseni se jih bode gotovo tudi še kaj oglasilo za prvi razred — in kam ž njimi. — Vse kaže tako, da se bode v Ljubljani mogla otvoriti še druga gimnazija.

— K slavnostnemu učiteljskemu koncertu se je oglasilo užé lepo število prav spretnih delavnih močí iz raznih domačih krajev. Napevi za posamezne glasove se užé pripravljajo ter se bodejo kmalu razpošiljali.

Premene pri učiteljstvu.

Minister za bogočastje in uk je izpraznjeno službo glavnega učitelja na učiteljskem izobraževališči v Lincu podelil profesorju na učiteljskem izobraževališči v Ljubljani, gosp. Edvardu Samhaber-ju.

Razpis učiteljskih služeb.

Na ljudski šoli v Borovnici, kjer se bode prihodnje šolsko leto šola razširila v trirazredno, umestila se bode stalno, ali začasno druga učiteljska služba s 450 gld., ali po pomiku tretja s 400 gld. letne plače. Prošnje naj se po predpisanem potu vlagajo do 8. avgusta t. l. pri c. kr. šolskem svétu Ljubljanske okolice v Ljubljani.

*) Slučajno zakasnjeno.

Št. 468.

okr. š. sv. Umešča se stalno, ali začasno po odpovedi izpraznjena služba učitelja in šolskega voditelja na jednorazrednici v Begunjah. Letne plače je 450 gld., opravilne doklade 30 gld. s prostim stanovanjem. V godbi izvedeni prosilci imajo pri sicer enakih okolišnih prednost. Prošnje se pošiljajo po predpisanem potu do 25. dne avgusta 1888. l. podpisanemu c. kr. okrajnemu šolskemu svetu. C. kr. okrajni šolski svet v Radovljici dne 17. julija 1888. l.

Št. 810

okr. š. sv. V šolskemu okraji Kočevskem se razpisujejo te-le učiteljske službe v stalno, oziramo začasno nameščenje:

1. Na enorazredni ljudski šoli pri S. Gregorji učiteljska služba s 450 gld. letne plače, s 30 gld. opravilne doklade in s prostim stanovanjem.

2. Na dvorazredni ljudski šoli v Koprivniku druga učiteljska služba s 400 gld. letne plače.

3. Na enorazredni ljudski šoli v Ovčjaku (Schöfflein) učiteljska služba s 400 gld. letne plače, s 30 gld. opravilne doklade, s prostim stanovanjem in z nekaj zemljiščem.

Pravilno osnovane prošnje naj se pri podpisanem uradu vlagajo postavnim potom do 15. avgusta 1888. l.

C. kr. okrajni šolski svet Kočevski dne 15. julija 1888. l.

Št. 461

okr. š. sv. Na enorazredni ljudski šoli v Podgradu (Maihau) učiteljska služba s 400 gld. letne plače, s prostim stanovanjem in z opravilno doklado 30 gld. Prošnje za-njo naj se po postavnim potom vlagajo do 15. dne avgusta t. l. pri tukajšnjem uradu.

C. kr. okrajni šolski svet v Novem Mestu v 15. dan julija 1888. l.

Št. 464

okr. š. sv. Na enorazredni ljudski šoli v Vavta Vasi (Waltendorf) se bode stalno umestila učiteljska služba s 450 gld. letne plače, s prostim stanovanjem in z opravilno doklado s 30 gld. Prošnje za-njo naj se vlagajo do 15. dne avgusta t. l. pri podpisanem uradu.

C. kr. okrajni šolski svet v Novem Mestu v 15. dan julija 1888. l.

Št. 530

okr. š. sv. 1. Služba učitelja in šolskega voditelja na enorazrednici v Preloki podelila se bode zatrdno, ali začasno. Letna plača 450 gld., doklada za voditeljstvo 30 gld. in prosto stanovanje.

2. Na trirazrednici v Dragatušu bode se zatrdno podelilo tretje učiteljsko mesto z letno plačo 400 gld. in s prostim stanovanjem. Prošnje naj se do 20. avgusta 1888. l. vlagajo pri c. kr. okrajnem šolskem svetu v Črnomlju.

C. kr. okrajni šolski svet v Črnomlju v 24. dan julija 1888. l.

Ravnokar so prišle na svetlo:

ŠOLSKIE PESMI,

nabral in izdal **Gabrijel Majcen.**

II. stopnja. Cena 15 kr.

Kdor jih želi dobiti poštne prosto po pošti, naj pošlje po nakaznici 17 kr. — Gg. učiteljem, kateri bi knjižico v večjem številu širili mej mladino, dobé pri 12. eno po vrhu.

Tretja stopnja sledí.

Teodor Kaltenbrunner,
trgovca s knjigami, umetnijami in muzikalijami
v Mariboru.